Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра початкової та дошкільної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан
факультету педагогічної освіти
_____ доц. Д. Д. Герцюк
«____» _____2021 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Усна народна творчість у вихованні дошкільників

Галузь знань 01 Педагогічна освіта / Педагогіка

Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»

2021 рік

Усна народна творчість у вихованні дошкільників. Робоча програма для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», бакалавр дошкільної освіти

«30» серпня, 20_21___року -____с.

Розробники: доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
С.П. Кость,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти Л.В. Кобилецька

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри початкової та дошкільної освіти
Протокол від "30" серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри _____ проф. Мачинська Н.І.
"30" серпня 2021 року

Схвалено Вченою радою факультету педагогічної освіти

Протокол від " 31 " серпня 2021 року № 1

"31" серпня 2021 року Голова _____ доц. Герцюк Д. Д.

©_____, 2021рік

©_____, 2021рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни _____ **денна форма навчання/ заочна форма навчання**
Кількість кредитів –6	Галузь знань 01 Педагогічна освіта / Педагогіка Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»	Вибіркова
Модулів – 1 Змістових модулів-2 Загальна кількість годин – 180	Бакалавр дошкільної освіти	Рік підготовки: 3-ий Семестр 5-ий _____ Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 7	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	32 год./ 6 год. _____ Практичні, семінарські 32 год./ 8 год. Лабораторні – Самостійна робота 116/166 год. Вид контролю: 5-ий семестр – залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: ознайомлення студентів з феноменом усної народної творчості, специфікою фольклору, його жанровою системою, історією і поетикою окремих жанрів, особливостями усної народної творчості кожного історичного періоду, взаємодією фольклору і літератури для активного застосування отриманих знань у вихованні дошкільників.

Завдання курсу:

- ознайомити студентів із методологічними засадами усної народної творчості як науки;
- сформувати у здобувачів вищої педагогічної освіти систему знань про українську усну народну творчість, її специфіку, закономірності розвитку, спосіб побутування фольклору;
- ознайомити студентів з жанровою системою українського фольклору, історією і поетикою провідних жанрів;
- виробити у здобувачів вищої педагогічної освіти вміння аналізу наукової літератури з проблем фольклористики, навички аналізу фольклорного твору;
- ознайомити студентів із особливостями використання засобів фольклору у професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти;
- систематизувати знання з усної народної творчості як чинника формування соціально-громадянської, мовленнєвої, комунікативної, художньо-мовленнєвої, мистецько-творчої компетентностей дитини дошкільного віку.

У результаті вивчення курсу «Усна народна творчість у вихованні дошкільників» **здобувач вищої освіти формує компетентності:**

Інтегральна компетентність Здатність розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з

розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Загальні компетентності

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

Спеціальні (фахові компетентності)

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів)

КС-11. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності

Програмні результати навчання

ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності

ПР-16. Проектувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку

У результаті вивчення курсу «Усна народна творчість у вихованні дошкільників» **здобувач вищої освіти повинен знати:**

- місце і значення усної народної творчості у системі гуманітарних наук;
- базові поняття усної народної творчості як науки та навчальної дисципліни;
- особливості усної народної творчості як мистецтва народного слова;
- історію вивчення української усної народної творчості;
- специфіку усної народної творчості як науки і навчальної дисципліни;
- міфологічні, світоглядні, тематичні та художні особливості окремих фольклорних жанрів;
- динаміку розвитку та трансформації фольклорної традиції;
- органічний зв'язок зі світовою та національною історією, культурою, традиціями;
- особливості творчого процесу в усній народній творчості та специфіки трансляції та збереження фольклорної спадщини українського народу для дітей.
- специфіку усної народної творчості як мистецтва слова та її зв'язків з іншими видами народного мистецтва та авторської творчості.
- основні види та жанри української народної творчості, їхнє походження, тематику, поетику.
- основи термінологічної системи усної народної творчості;
- навички аналізу тексту усної народної творчості.

Здобувач вищої освіти **повинен уміти:**

- виокремлювати основні функції та світоглядні засади усної народної творчості;
- розрізняти специфіку окремих фольклорних жанрів;
- аналізувати фольклорні твори різних жанрів;
- розрізняти народну та авторську творчість;
- володіти термінологією усної народної творчості;

- вчитися записувати тексти усної народної творчості для дітей у їхньому живому побутуванні.
- самостійно відбирати фольклорні твори для проведення занять із дошкільниками;
- проєктувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. Усна народна творчість як наука. Календарна обрядовість

Тема 1. Усна народна творчість як наука і навчальна дисципліна

1. Фольклор і фольклористика: відмінності термінології.
2. Зв'язок фольклористики з іншими науками.
3. Чинники впливу на розвиток усної народної творчості.
4. Етнічні особливості усної народної творчості.

Тема 2. Календарно- обрядова творчість зимового циклу

1.Поняття календарно-обрядової творчості.
2. Ритуально-міфологічна основа зимового циклу календарної обрядовості.
3. Жанри зимового циклу календарно-обрядової творчості.
4. Види колядок.
5. Щедрівки.
6. Вертепна драма.
7. Використання жанрів зимового циклу у професійній діяльності педагога-дошкільника.

Тема 3. Календарно -обрядова творчість весняного циклу

1.Ритуально-міфологічна основа весняного циклу календарної обрядовості.
2. Жанри весняного циклу календарно-обрядової творчості.
3. Веснянки,
4. Види гаївок.
5. Волочебні пісні та воскресні пісні.
6. Жанри весняного циклу календарно-обрядової творчості і особливості їх використання у ЗДО.

Тема 4. Календарно- обрядова творчість літнього циклу

1.Ритуально-міфологічна основа літнього циклу календарної обрядовості.
2. Обряди літнього циклу
3. Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості

Тема 5. Календарно- обрядова творчість осіннього циклу
1.Ритуально-міфологічна основа осіннього циклу календарної обрядовості
2. Жанри осіннього циклу календарно-обрядової творчості
3. Жниварські (зажинкові, жнивні та обжинкові);
4. Косарські та гребовицькі пісні.

Тема 6. Драматизовані календарно-обрядові дійства
1.Форми функціонування молодіжних громад
2. Чоловічі громади.
3.Жіночі громади.
4. Особливості проведення календарно –обрядових дійств у ЗДО.

Тема 7. Родинно-обрядова творчість
1.Весільна обрядовість. Її виникнення та становлення
2. Весілля як драма. Його основні етапи та народнопісенний супровід.

Тема 8. Народні обряди, пов'язані з народженням дитини
1. Особливості обрядів.
2.Вибір імені та перша купіль
3.Хрещення дитини.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ. Епічні та ліро-епічні фольклорні жанри
Тема 9. Героїчний епос усної народної творчості
1.Билини
2. Думи
3. Історичні пісні. Пісні-хроніки

Тема 10. Українські народні балади.
1.Українські народні балади, їх тематично-стильові особливості і поетика
2. Дослідження жанру народної балади та його зв'язок з художньою літературою

Тема 11. Казкова проза
1.Художньо-стильові особливості казкового епосу
2.Культово-анімістичні (міфологічні) казки.
3.Звіриний епос.
4.Чарівні (героїчні) казки

Тема 12. Казкова проза (продовження)
1.Соціально-побутові казки, анекдоти та небилиці

2.Притчі
3.Зв’язок народної казкової прози з художньою літературою, збирання та дослідження казкового епосу
4. Казка як чинник морально-естетичного виховання дитини дошкільного віку.

Тема 13. Історична проза
1.Особливості та жанри історичної прози
2. Легенди

Тема 14. Історична проза (продовження)
1. Перекази
2.Народні оповідання.
3.Бувальщини

Тема 15. Пареміографія
1. Художня природа, жанрові різновиди та класифікація народних паремій.
2. Поетика малих жанрів фольклору
3. Загадки
4. Малі фольклорні жанри та їх роль у формуванні мовленнєвої компетенції дитини дошкільного віку.

Тема 16. Дитячий фольклор
1. Походження терміна «дитячий фольклор».
2. Колискові пісні.
3. Поетика жанру.
4. Забавлянки.
5. Забавлянки для дітей 3-5 років.
6. Казочки-небилиці.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	л	п	с.р.	усього	л	п	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Модуль 1								
Змістовий модуль 1. Усна народна творчість як наука. Календарна обрядовість								
Тема 1. Усна народна творчість як наука і	10	2	2	6	12	2		10

навчальна дисципліна									
Тема 2. Календарно-обрядова творчість зимового циклу	12	2	2	8	14		2	12	
Тема 3. Календарно-обрядова творчість весняного циклу	12	2	2	8	14		2	12	
Тема 4. Календарно-обрядова творчість літнього циклу	12	2	2	8	12			12	
Тема 5. Календарно-обрядова творчість осіннього циклу	10	2	2	8	10			10	
Тема 6. Драматизовані календарно-обрядові дійства	12	2	2	6	12	2		10	
Тема 7. Родинно-обрядова творчість	10	2	2	6	10			10	
Тема 8. Народні обряди, пов’язані з народженням дитини	10	2	2	6	10			10	
Змістовий модуль 2. Епічні та ліро-епічні фольклорні жанри									
Тема 9. Героїчний епос усної народної творчості	12	2	2	8	12		2	10	
Тема 10. Українські народні балади.	12	2	2	8	10			10	
Тема 11. Казкова проза	12	2	2	8	12	2		10	
Тема 12. Казкова проза (продовження)	12	2	2	8	10			10	
Тема 13. Історична проза	12	2	2	8	10			10	
Тема 14. Історична проза (продовження)	10	2	2	8	10			10	

Тема 15. Пареміографія	10	2	2	6	10			10	
Тема 16. Дитячий фольклор Модульний контроль	12	2	2	6	12		2	10	
Усього годин	**180**	**32**	**32**	**116**	**180**	**6**	**8**	**166**	

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено	

6. Теми практичних занять

№ з/п	**Назва теми**	**Кількість годин**	
		денна форма	заочна форма
1.	Тема 1. Фольклор і фольклористика	2	
2.	Тема 2. Жанри зимового циклу календарно-обрядової творчості	2	2
3.	Тема 3. Календарно-обрядова творчість весняного циклу	2	2
4.	Тема 4. Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості	2	
5.	Тема 5. Ритуально-міфологічна основа осіннього циклу календарної обрядовості	2	
6.	Тема 6. Драматизовані календарно-обрядові дійства	2	
7.	Тема 7. Родинно-обрядова творчість	2	
8.	Тема 8. Народні обряди, пов’язані з народженням дитини	2	
9.	Тема 9. Героїчний епос усної народної творчості	2	2
10.	Тема 10. Українські народні балади	2	
11.	Тема 11. Художньо-стильові особливості казкового епосу	2	
12.	Тема 12. Культово-анімістичні (міфологічні)	2	

	казки		
13.	Тема 13. Легенда як жанр народної словесності	2	
14.	Тема 14. Перекази і народні оповідання як жанри усної народної творчості.	2	
15.	Тема 15. Паремії як малий фольклорний жанр	2	
16	Тема 16. Дитячий фольклор	2	2
		32	**8**

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Не передбачено	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
	Модуль 1.	денна форма	заочна форма
1.	Тема 1. Усна народна творчість як наука і навчальна дисципліна	6	10
2.	Тема 2. Календарно -обрядова творчість зимового циклу	8	12
3.	Тема 3. Календарно-обрядова творчість весняного циклу	8	12
4.	Тема 4. Календарно-обрядова творчість літнього циклу	8	12
5.	Тема 5. Календарно-обрядова творчість осіннього циклу	8	10
6.	Тема 6. Драматизовані календарно-обрядові дійства	6	10
7.	Тема 7. Родинно-обрядова творчість	6	10
8	Тема 8. Народні обряди, пов’язані з народженням дитини	6	10
	Змістовий модуль 2. Епічні та ліро-епічні фольклорні жанри		

9	Тема 9. Героїчний епос усної народної творчості	8	10
10	Тема 10. Українські народні балади.	8	10
11	Тема 11. Казкова проза	8	10
12	Тема 12. Культово-анімістичні (міфологічні) казки	8	10
13	Тема 13. Легенда як жанр народної словесності	8	10
14	Тема 14. Перекази і народні оповідання як жанри усної народної творчості.	8	10
15	Тема 15. Паремії як малий фольклорний жанр	6	10
16	Тема 16. Дитячий фольклор	6	10
		116	**166**

9. Методи навчання

– пояснювально-ілюстративний;
– репродуктивний;
– проблемний;
– частково-пошуковий (евристичний);
– дослідницький;
– наочні;
–словесні;
–практичні;
–інтерактивні методи: метод проєктів, метод ПРЕС.

11. Методи контролю

1. Усне та письмове опитування
2. Тестовий контроль
3. Тематичні повідомлення
4. Представлення дослідницьких проєктів на вказану тему
5. Ситуаційна робота
6. Підсумковий контроль

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				100
Т 1	Т2	Т3	Т4	Т 5	Т 6	Т7	Т8	
12	14	12	12	12	14	12	12	

Т 1, …Т.8 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОцінкаECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
81-89	**B**	добре	
71-80	**C**		
61-70	**D**	задовільно	
51-60	**E**		
27-50	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-26	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Курс лекцій з тем, що виносяться на теоретичне опрацювання.
2. Підручники та посібники (з розрахунку 1 : 2).
3. Плани практичних занять.
4. Завдання для самостійного опрацювання.
5. Базова та допоміжна література.
6. Пакети завдань для здійснення контролю: тестові завдання, контрольні роботи, питання для усних відповідей, теми творчих робіт, питання до заліку, блок запитань і завдань для самоконтролю за самостійно опрацьованим навчальним матеріалом.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Базовий компонент дошкільної освіти, 2021 р. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini.
2. Гарасим Я. І. Нариси до історії української фольклористики: Навч. посібник. – К.: Знання, 2009. – 301 с.

3. Давидюк В. Ф. Вибрані лекції з українського фольклору (в авторському дискурсі). – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 436 с.
4. Дмитренко М. К. Українська фольклористика ІІ пол. ХІХ ст.: Школи, постаті, проблеми. – К.: Вид-во «Сталь», 2004. – 383 с.
5. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2001. – 591 с.
6. Руснак І. Український фольклор. – К.: Видавничий центр «Академія», 2010. – 304 с.
7. Українська фольклористична енциклопедія у 2-х т.−Т. 1: А-Л / Упорядник, науковий редактор д. філол. н., професор М. К. Дмитренко. – К.: Вид-во «Сталь», 2018. – 740 с.
8. Філоненко С. О. Усна народна творчість: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 416 с.

Допоміжна:

9. Барановська І. Г. Використання дитячого фольклору на уроках музики / Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. — 2010. — № 7 (194). — Ч. І. — С. 24 – 29 .
10. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі : [навч. посіб.] / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. — К. : Вища шк., 1994. — 398 с
11. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан; за заг. ред. О. В. Низковської. – Тернопіль: Мандрівець. – 256 с.
12. Безрукова І. Український дитячий фольклор і його використання в навчальній літературі// Рідні джерела, 2012. – №2. – С.7-14.
13. Богдан З. П., Ткачук С. М. Педагогічне значення українського дитячого фольклору // Інноваційна педагогіка. – Вип. 3, 2018. – С.245-248.
14. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народні погляди та вірування. — К.: Довіра, 1993. — 414 с.
15. Ватаманюк Г. П. Український дитячий фольклор як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / Г. П. Ватаманюк // Збірник наукових праць молодих вчених Камянець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Камянець-Подільський, 2016. – Вип. 7. – С. 99–100.
16. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. — 1440 с.
17. Войтович В. Українська міфологія. — К.: Либідь, 2002. — 664 с.

18. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис: У 2 кн. — К.: Оберіг, 1991. — Т. 1. — 450 с.
19. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т., 9 кн. - Т.1.-К.: Либідь, 1993. — 392 с.
20. Дзюбишина-Мельник Н. Фольклор і українська дитина // Шкільний світ, 2011. – №47. – С.2.
21. Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. – К.: Редакція часопису «Народознавство», 2001. –576 с.
22. Довженко О. Кіноповісті. Оповідання. — К.: Наукова думка, 1986.— 710 с.
23. Дудіна Т. К., Панченков А. О. Українська література: 6 клас: Підручник. — К.: А.С.К., 2006. — 288 с.
24. Етнографія України: Навчальний посібник / За ред. А.С.Макарчука.— Львів: Світ, 1994. — 520 с.
25. Кисельова О. І. Виховання засобами фольклору дружніх взаємовідносин між дітьми старшого дошкільного віку/ О. І.Кисельова // Наша школа. – 2008. – №1. – с.30-33.
26. Кобилецька Л. В. Малі фольклорні жанри як чинник морально-естетичного виховання здобувачів дошкільної та початкової освіти / Людмила Кобилецька// Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – Вип. 6. – С. 57-59
27. Кобилецька Л. В. Паремії як чинник морального виховання дошкільників та молодших школярів / Людмила Кобилецька // Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – Вип.5. – С.57-59.
28. Кобилецька Л. В. Пареміологія як чинник етнокультурного виховання дошкільників та молодших школярів/Людмила Кобилецька// Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – С.58-60.
29. Кобилецька Л. В. Формування мотивації навчальної діяльності молодших школярів засобами української пареміології/ Кобилецька Л. В.//Актуальні проблеми початкової освіти та інклюзивного навчання: Збірник тез ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – С. 25-27.
30. Лановик М., Лановик З. Вивчення української усної народної творчості у вищій школі // Вища школа. — 2001. — № 6. — С. 38—45.

31. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром’як, Ю. І. Ковалів та інші. — К.: ВЦ «Академія», 1997. — 752 с.
32. Лозко Г. Українське народознавство. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 368 с.
33. Маліновська Н.В. Формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку засобами казки // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету : Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти :[зб. наук. пр.].— 2011. — Вип. 1 (44). — С.198-201.
34. Мишанич С. В. Усна народна творчість. Культура і побут України. – К., 1991. – 276 с.
35. Мовленнєвий розвиток дошкільників / уклад. Л. А. Шик. — Х. : Вид. група «Основа», 2010. — 223 с.
36. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К. : Українська академія дитинства, 2017. – 80 с.
37. Перлини української народної пісні: Пісенник / Упоряд. М. М. Гордійчук. — К.: Музична Україна, 1989. — 390 с.
38. Семеног О. У пам’яті народу // Як то давно було. Легенди, перекази, бувальщини, билиці та притчі Закарпаття у записах І. Сенька / [ред. кол. І. М. Різак та ін.]. – Ужгород: Закарпаття, 2003. – С.5-22.
39. Сивачук Н. Український дитячий фольклор: Підручник. — К.: Деміург, 2003. — 288 с.
40. Симоненко В. А. Народ мій завжди буде: Вірші та казки. — К.: Веселка, 1990. — 159 с.
41. Торопова І. Ідея народності у вихованні: (за творами К. Д. Ушинського та Д. Дістерверга) // Рідна школа, №3, 2004. – С.66-67.
42. Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С. П. Павлюка. — К.: Знання, 2006. — 568 с.